

відрізняються від «друкарського» почерку П. Мстиславця. В той же час помітні текстологічні збіги у вихідних відомостях Часовника Зарецьких і заблудівського Євангелія учительного І. Федорова і П. Мстиславця 1569 р. Шрифт Часовника 1568–1572 рр. відзначається оригінальністю, далі його буде використано у виданнях вільнюської друкарні В. Гарабурди – у Октоїху бл. 1580 р. та Євангелії учительному 1582 р. Цікаво, що у Часовнику Зарецьких для друку заголовків використано шрифт Ф. Скорини та ініціальні літери з його видань. Також друкарні Ф. Скорини і Зарецьких й Мамоничів розташовувалися в одній і тій же кам'яниці, відомій як будинок Бабиців, потім Зарецьких й Мамоничів (сучасна адреса вулиця Діджойї 17/19, на якій розміщено меморіальну дошку). Яким чином елементи оформлення видань Ф. Скорини потрапили до друкарні Зарецьких, невідомо. Можливо, набуття устаткування та орнаментики відбулося разом із приміщенням друкарні У Часовнику 1568–1572 рр. активно використання орнаменти з оригінальних виливних прикрас. За цією ознакою ми припустили, що друкарем у Зарецьких міг працювати пізніше відомий вільнюський друкар Даніель Ленчицький.

Ключові слова: *видавнича справа, кириличні сатродруки, Часовник, Зарецькі, Ф. Скорина, Мамоничі.*

Галина НАСНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Лодзький університет

Анфологiон Матеуша Десятого в контекстi багатомовностi Великого князiвства Литовського

«Анфологiон» Матеуша Десятого 1507 року належить до церковнослов'янських рукописних джерел, що до сьогодні не мали лiнгвiстичного опису. Констатуючи неоднорiднiсть визначень редакцiї церковнослов'янської мови XVI ст., що функцiонувала в Великому князiвствi Литовському (Супрасль), ми аналізуємо її графіко-палеографічні й фонетико-фонологічні ознаки. Засадничим вважатимемо постулат про те, що між релігiєю, етнічною приналежністю й використанням мови iснує множинність кореляцій, але вони не завжди прості й надійні, а проблема набуває особливої делікатності вiдносно етнічної самооцінки «литвинів» і «поляків» та реальності використання мови, що стоїть за ними, а також вiдносно православного й католицького вiросповідання. Реконструкція фрагменту мовної ситуації ВКЛ дає змогу вказати на взаємодію церковнослов'янської (Church Slavonic), розмовних діалектів білоруської й української та книжної «руської» / «простієї мови» (Middle Ruthenian). Ця «руська» редакція церковнослов'янської мови увiбрала в себе значну кількість iнтерференції білоруської й української мов. Основу становить церковнослов'янська мова після реформи Євтимія, на що вказують фіксації неповноголосся: ра(б), срѣ(д), рефлексии *dj, *tj: сѣщи(м), нѣж(да), архаїчний правопис зредукованих: скръб, мльчаніємъ. Водночас значна кількість форм вiдображають явища, спільні для української й білоруської мов після втрати зредукованих: скръбѣаѡи, послѣдова(н)е. Переписувач вiдтворює, крім характеристичних форм із аканням і цеканням Повтарѣюще, попеѣмса, також і лексеми з «новим ѣ», взаємозаміною ѣ та и : ѡ ѣтїи, успѣнїе тощо. Попередній аналіз дає змогу припустити, що копіїст, окрім південнослов'янських, використовував також рукописи північноукраїнського (волинського або

київського) походження. Дослідження виконане в межах проєкту «Supraski antologion liturgiczny Mateusza Dziesiątego z 1507 roku – opracowanie naukowe i przekład na język polski najstarszego liturgicznego rękopisu z Supraśla».

Ключові слова: історія слов'янських мов, церковнослов'янська мова, «руська» мова, багатомовність, Велике князівство Литовське, «Анфологійон» Матеуша Десятого 1507 р.

Ігор ВИННИЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Литовська складова етноксеногенного туризму крізь призму російсько-української війни

Етноксеногенний туризм – як вид суспільного споживання специфічних благ, послуг і товарів – передбачає відвідання в певному регіоні (країні) місць, у той чи інший спосіб пов'язаних з нетитульними (алохтонними) етносами. Об'єктами показу в цьому виді туризму є, зокрема, місця, в яких померли (загинув) та поховані (перепоховані) армії (волонтери); некрополі (у тому й військові) та поодинокі поховання, на яких упокоїлись представники нетитульних етносів; об'єкти (площі, вулиці, провулки, проспекти, алеї, інституції різного профілю тощо), названі іменами видатних представників інших народів. Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року додало до етноксеногенної мапи України значну кількість зазначеного. Стосується це, головню, місць, в яких закінчилась земна стежина тих, хто – купно з українцями – боронив свободу нашої країни, а також некрополів, на яких вони упокоїлись. Загалом – станом на 21 червня 2025 р. – у цьому списку майже 900 осіб. Є в ньому і 4 литовців. Один із них – Тадас Тумас («Мілжінас»). 43-річний фанат футбольного клубу «Жальгіріс» та мінометник окремого батальйону спецпризначення Інтернаціонального легіону загинув 23 лютого 2024 року біля с.Іванівське (під Бахмутом на Донеччині). Відспівували Героя 7 березня в Києві в Михайлівському соборі, а 16 березня – у Вільнюсі, у церкві Св. Ігнатія, храмі Воєнного ординаріату Литви. На цій церемонії був і Президент країни Гітанас Науседа. 28 лютого 2025 р. на позачерговому засіданні Бучанська міська рада (Київська область) ухвалила «присвоїти назву новоствореній вулиці в житловому масиві, що розташована в межах вулиць Депутатська, Бориса Гмирі та Северина Наливайка в м.Буча – Тадаса Тумаса».

Ключові слова: Україна, Литва, війна, туризм, Тадас Тумас.

1. Винниченко І. Свєрейська спадщина України як ресурс для розвитку етноксеногенного туризму // Туризм та курорти: досвід Ізраїлю для України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ; 23-24 квітня 2018 р.). – К.: Альфа-ППК, 2018. – С. 90-91. 2. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_іноземних_добровольців,_загиблих_під_час_російського_вторгнення_в_Україну_\(Україна\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_іноземних_добровольців,_загиблих_під_час_російського_вторгнення_в_Україну_(Україна)) 3. Борисенко Т., Гончарук Л. У Києві попросились з литовським добровольцем, який воював проти російських окупантів і загинув під Бахмутом. URL: <https://suspilne.media/kyiv/700484-u-kyevi-poprosalisa-z-litovskim-dobrovolcem-akij-vouvav-proti-rosijskih-okupantiv-i-zaginuv-pid-bahmutom/> 4. В Вильнюсе попросились с первым литовским добровольцем, который погиб, защищая Украину. URL: <https://nv.ua/world/countries/tadas-tumas-v-vilnyuse-poproschalis-s-pervym-litovskim-dobrovolcem-pogibshim-v-ukraine-50401805.html>